

EGY LEVELEZŐLAP ÉS AMIT FÖLIDÉZ

MÉREY KATALIN

Tekintetes Mérey József szíjgyártó úrnak helyben, a Szent György téren 1911-ben valaki boldog új évet kíván. A hely Zombor, az üdvözllet pedig egy levelezőlap, amely a város főterét, a Szent György teret ábrázolja. A Szent György téren volt a nagyapám műhelye, és oda torkollott, torkollik a mi utcánk, a Čitaonička. Kedves figyelem, hogy az Öregnek valaki olyan képet küldött, amelynek valami módon köze van hozzá, hozzánk, a házunkhoz, a családukhöz.

A képes oldal bal felső sarkában írva vagon: Zombor, jól látszik az utcánk sarkán álló épület, tisztán kivehető a homlokzatán a cirill betűs fölirat – Srpska čitaonica.

Ismétlem: 1911-et írunk Zomborban.

Látszik a képen valami kútféle is, díszes, ciradás . . . mesélték is. Szép kovácsoltvas kerítés veszi körül, amolyan lépcsős – lejárós mélyített kút állandóan folyó vízzel.

Igen, a víz. A víz mindig gondot okozott a városnak, hiába szabályozta Csihás Benő, a legendás polgármester a Mosztongát, hiába van 1866 óta artézi kút. A Város nagyon mélyen fekszik, és mintha egyre mélyebbre kerülne.

ILLÉS

Illés mindig megteszi a magáét. A neve napján viharos, villámlós, mennydörgős idő járja. Úgy illik. A másvilágon Szent Péter sose szokta

Illésnek megmondani, mikor van a névnapja, mert akkor örömeben olyan vihart kavarna, hogy a föld is megreszketne belé. Illés, persze, mégis megtudja, és akkor dühöng. Szörnyű égháborút támaszt, ömlik az eső, mintha dézsából öntenék, zivatar, jégeső pusztít, szél csavargatja, tépi ki tövestül a fákat, csapkod az istennyila.

Ha élne, a nagymama természetesen hozzátenné, hogy azért az Illés se a régi. Mostanában jócskán késik. Lehet, hogy megkeverte a két naptár, és nem tudja, mihez igazodjon. Pedig régen is volt két naptár. Sőt! A nagymama 1915-ös, első világháborús naptárában, amit a Pesti Hírlap előfizetői ingyen kaptak, a római katolikus mellett ott a protestáns, a görög-orosz és a zsidó naptár is. Egymás mellett sorakoznak szépen, békében mind a négyen. Szegény Illés! Úgy látszik, régen mégiscsak könnyebb dolga volt.

Illés régen a neve napján mulatott. Délelőtt még verőfényes szép időben, ragyogó napsütésben mentem haza zokogva a vegyeskereskedésből, mert a Marci már nem Marci, az, aki helyette van, nem akar fél kiló sót adni, mit mérjen azon, hiába mondtam, hogy a nagymamának lesz, a végén még rám is kiabált és hazaküldött, tanuljak meg rendesen beszélni, hogy az egész világ megértsen. Nekem Zombor volt az egész világ, és ott addig engem mindenki megértett. – Rablók – mondta a nagymama – úgy látszik, sose lesz vége. Pedig milyen rendes ember volt a Marci, sose csalt, sose kellett utánaszámolni, amit visszaadott!

Délutánra helyettünk is tombolt az Illés. Széllel, viharral, esővel. Jámbor, jóindulatú, amolyan igazi, alföldi Illés lévén, persze, hamar kitombolta magát. Boldogan tocsogtunk a bokáig érő langyos vízben, az udvari téglák még ki sem hültek. Valahol biztos jég is esett. Már a szivárványt kerestük, amikor a nagymama szólt, hogy segítsünk, el kell zárni a csatornát.

A nagymama az udvarban lakott, a pince a konyhájából nyílt. Talán ezért fázott olyan sokat. Mindig csak fagyoskodok – mondogatta. Arra nem emlékszem, hogy valaha is melege lett volna, pedig olyan sok hosszú alsószoknyát hordott! Igaz, kicsi volt és sovány, a házunk meg a másfél méter vastag falaival sosem melegedett föl rendesen. Ám olyankor, amikor Zombor összes pincéjében állt a víz, hogy csónakázni lehetett volna, a mienk száraz volt, mint a puskapor.

A nagymama konyhája előtt volt a rácsos csatornalefolyó, rajta keresztben még egy rács, nehogy véletlenül elduguljon a rendszer, és volt egy füles vaslapunk, hogy ha kell, elzárjuk a csatornát. Így az utcáról meg a szomszédból nem folyhatott át hozzánk a csatornalé. Ezt a vaslapot nem tudtuk a helyére lökni. A víz meg csak jött és jött. Elöntött mindent, nem volt már langyos, nem lehetett tocsogni benne. Pizkosan bugyborékolva tört fölfelé, elárasztotta az udvart, a konyhát, lezuhogott a lépcsőn a pincébe. Mindenfelét hozott magával, nedves hideg maradt utána, és bedohosodott a pince. Tele lettünk csigával, pincebogárral. Svábbogarunk szerencsére nem volt, inkább csak ászkánk meg rengeteg meztelen csigánk. Nem lehetett meglenni tőlük, mindenhol ott voltak, nem tarthattunk semmit a pincében, megrágták a krumplit, beleestek az aludttejes köcsögbe, bemásztak a vizeskanna csőrén.

Akkor már minden megváltozott. Az utcánk valahogy kisebb lett, szűkebb, pizkos, poros és zajos, nem lehet többé nyitott ablaknál aludni, még bemászhatott volna valaki. A régi macskakő helyébe megemelt úttest és aszfalt került. Tudtuk, hogy nem lesz jó vége, a magas úttestről mindig be fog folyni a víz, a régi rendszer nem működik, mi nagyon alacsonyra kerültünk.

Aki nem idevaló, az nem bánja sem a régi víztornyot, sem az Apatini út szép selyemtégláját, sem a Vadászkürtöt, sem az elcsúfított Láncot, sem az eltűnt embereket, sem az elprédált javakat, sem az elcserélt kultúrát. De mi legyen velünk, akik bánjuk?

IVÓVÍZ

Van jó, és van nem jó ivóvíz. A legjobb az artézi.

Ártézi víz, mondtuk. A városban mindig nagyon fontos volt a víz.

Örökös baj volt a kutakkal, hol ezt, hol azt zárták le. Még valami fehér vízfertőtlenítő tablettát is kaptunk. Ivóvizünk nem volt a háznál. Esővíz igen, kutivíz (így) igen, de az otthoni vizet a rendelet szerint nem ihattuk. A városba jártunk ivóvízért, bár a vizestől is vehettünk volna.

A vizesnek vastag lábú, erős muraközi lova, nehéz nagy kocsjaja és kék abroncsú, sárga hordója volt; ha fizetett az ember, a hordóból csapon mérte kannába a vizet. Egész nap járta a várost, mindenki tudta, mikor érkezik – pontos menetrendje lehetett. Vodar, vodar, kiabálta állandóan. A Muhi-monográfia szerint, amit a Kalangya adott ki 44-ben, a

magyarok alatt is ezt kiabálta. A vízhordókat zombori nyelven mindig vodárnak hívták.

Réges-régen, amikor a nagymama szép, szerelmes fiatalasszony volt, puttonyosoktól vásárolta neki az Öreg a vizet, de mert a nagymama Szontáról származott, kitartóan vizesnek nevezte a vodárt. Nem is szerette a lajtos kocsit, sajnálta a szegény muralovat. Azt hajtogatta, hogy a puttonyosok vize jobb volt, sokkal, de sokkal jobb, mert ők a vasúti állomásról hordták a vizet. A nagymama így, vasútinak mondta.

Gyerekkoromban jeget is kocsin meg ló hordott szalmában, és a szódát is kocsirol az utcán árulta a szódás. Lehajtott oldalú kocsiban hordta, jól láthatta az ember a gyönyörű, sokszínű, csillogó, pompázó szódás-üvegeket. Mi nem vásároltunk se jeget, se szódát, se vizet. Magunk jártunk vízért. Nem volt messze, a főtéren, a városháza előtt állt a kút, olyan hengeres, nyomókaros, a vize enyhén kénzagú, sárgás és picit meleg. És nem is került semmibe. Nekem az volt a legjobb víz a világon.

Az apámmal jártam a kútra. Két kannát vittünk. Odafele az egyiket én. Jobbkezes létemre máig bal kézzel hordok terhet, mert a jobbat az apám sose engedte el a száguldozó autók miatt. Kétszer, háromszor is fordultunk néha. A külön ivóvizet kánák külön helyen álltak a konyhában a vízpadon. Kizárólag erre való födeles kánák.

A nővéremmel később a Krónics-palotától hordtuk a vizet, mert ő nem akart szégyenkezni a korzón, de amikor elment Szabadkára magyar tanítóképzőbe, én megint rákaptam a régi kútra.

A korzó valóságos intézmény volt az esti főutcán; ünnepélyes, magamutogató, bábázkodó, szórakoztató, pletykás, hosszú, tömött sorokat fölvonultató. És a moziplakátok! Órák hosszat tudtam volna bámulni sóvárogva a mázolványokat, kilószám állt rajtuk a festék, mert mindig ugyanazt a vásznat használták.

Más városba kerültem én is, és később a húgom is, apámra hárult teljesen a vízhordás terhe, mégse akarta bekötni a városi vízvezeték. Majd épp akkor, amikor sikerült végre új hidrofert szereznie! Nagyon kevés víz kellett már nekik, egyedül maradtak ketten a megüresedett házban, mert pont mire mi elmentünk, valami csoda folytán visszakaptuk az elrekvirált házrészt.

Jeges, vizes nem járja már az utcát. Minek is járná?

Az emberek az új háborúk után megint megszokták, hogy nincs víz, nincs áram, de ezt most finoman korlátozásnak hívják, esetleg restrikciónak, és nem tudják, s-sel vagy sz-szel kellene-e ejteni. A szép, színes szódásüveg nem fogalom többé, a hozzákapcsolódó hasonlatokkal szegényebbek lettünk, az emberek nem korzóznak, hanem tévéznek, a sarki garázsboltban veszik a csúf műanyag üvegbe zárt szódát, a gyerekek számítógép mellett ülnek, és fogalmuk sincs arról, hogyan alszik a szódászló.

Én viszont még arra is emlékszem, hogy 56-ban kitettük a rádiót az ablakba, hogy azok is hallhassák a híreket, akiknek nincs rádiójuk.

„Gyakran jut eszembe Péterfy Jenő kijelentése: Mindenki, aki magyarnak született s így akarva, nem akarva vállalja szenvedésünket, kárpótlást kap azáltal, hogy Arany Jánost eredetiben olvashatja.”
Kosztolányi Dezső